

DLGs vedtægter

Journal nr 2: 8032-453/Fødevarer og finans, jf

Rådsmødet den 26. april 2000

Resumé

1. Rådet skal tage stilling til DLG's anmeldelse af selskabets vedtægter. DLG's vedtægter regulerer forholdet mellem selskabet og andelshaverne. Medlemskredsen omfatter såvel landmænd som selvstændige andelsgrovwareforeninger opdelt i grupper (A-F). DLG indkøber grovvarer til medlemmerne og aftager desuden landmændenes afgrøder.

2. Medlemmerne er ikke pålagt købspligt, men B- og D-medlemmer må ikke deltage i andet organiseret samarbejde om indkøb af planteværn og gødning.

3. A-, C- og E- medlemmerne kan udmelde sig med 6 mdrs. varsel til udløbet af et regnskabsår, hvilket betyder et max opsigelsesvarsel på 1½ år. B-, D og F-medlemmerne kan opsiges deres medlemskab med 6 mdrs. varsel til udløbet af en 2-års periode. Dvs. at medlemsskabet maksimalt kan løbe i 2½ år.

4. Medlemmets andelskapital kan efter udtræden udbetales med lige store andele over 10 år. Det drejer sig om beløb fra ca. 5000 kr. til knap 5 mio. kr.

5. Kommissionen meddelte i 1995 DLG et comfort letter efter art. 81.1, jf 82. Siden er grovwarebranchen blevet yderligere koncentreret. DLG har i dag en markedsandel på 30-35% på det samlede grovwaremarked, men er på gødning og plantebeskyttelsesmidler oppe på 35-40 %. Selskabet har desuden styrket sin position på indkøbssiden gennem et samarbejde med det største svenske grovwareselskab og ved samarbejde med en række mindre danske grovwareselskaber

6. De bestemmelser om opsigelse, kapitalbinding og udbetalingsperiode, der gælder for A-, C- og E-medlemmer, medfører efter styrelsens vurdering ikke en sådan begrænsning af disse medlemmers konkurrencemuligheder, at de er omfattet af forbudet i konkurrencelovens § 6, stk.

1. For B- og D-medlemmer finder styrelsen, at vedtægterne indeholder konkurrencebegrænsninger, jf. konkurrencelovens § 6, stk. 1. Der er herved lagt vægt på, at de hindrer medlemmer i for en periode på op til 2½ år at udtræde af DLG, samtidig med at medlemmernes kapital derudover er bundet efterfølgende i op til 10 år. Medlemmernes kapital udgør i gennemsnit 400.000 kr for B-medlemmer og i gennemsnit 2,5 mio kr for D-medlemmer. Medlemmerne vil have behov for kapital f.eks. hvis de skal indgå i andre samarbejder om indkøb af grovvarer, herunder gødning og planteværn. På den baggrund kan der ikke gives en erklæring i.h.t konkurrencelovens § 9. Der er ikke optaget nogen F-medlemmer og følgelig heller ikke indbetalt kapital for disse.

7. Indkøbssamarbejde kan indebære effektivitetsfordele, og i den forbindelse kan konkurrenceforbud og kapitalbinding være nødvendige. Det er dog ikke godtgjort, at et opsigelsesvarsel på op til 2½ år og en kapitalbinding på op til 10 år efter udtræden er nødvendig for B- og D-medlemmerne. På det foreliggende grundlag må et væsentligt kortere varsel anses for tilstrækkeligt¹. Der kan på den baggrund ikke gives fritagelse i.h.t konkurrencelovens 8, stk. 1.

8. Ud fra de oplysninger, der foreligger, må et opsigelsesvarsel på max 2 år for B- og D-medlemmer anses for tilstrækkeligt. Kapitaludbetalingsperioden for B- og D-medlemmer kan efter de oplysninger, der er fremlagt om DLG's behov ikke strække sig længere end 5 år forudsat udbetaling sker i årlige lige store rater. Sker udbetaling på en anden måde fx på én gang må perioden være kortere. En forkortelse af opsigelsesperioden til max 2 år og af kapitalbindingen til 5 år eller derunder for B- og D-medlemmer vil føre til at vedtægterne efter de forhold, styrelsen har kendskab til i dag, ikke vil falde ind under konkurrencelovens § 6.

Afgørelse

9. De anmeldte vedtægter kan ikke meddeles en erklæring om ikke-indgreb i.h.t konkurrencelovens § 9, idet vedtægterne indeholder bestemmelser, der er omfattet af forbudet i konkurrencelovens § 6, stk. 1. Det drejer sig om følgende bestemmelser:

- Vedtægternes § 6, stk. 2, pkt. a og b om udtrædelsesperiode og udbetalingsperiode for B- og D-medlemmer. Ifølge meddelelsen om ændrede vedtægter modtaget 7. marts 2000 er de sålydende:
"Pkt a. B-, D- og F-medlemmer kan kun udmelde sig skriftligt med 6 måneders varsel til udløbet af en 2-års periode. Den første periode begynder den 1. januar 2000. Ved udmeldelse skal B-, D- og F- medlemmer dokumentere, at udmeldelsen er lovlige vedtaget" – Pkt. b. "Ved lovlige udmeldelse udbetales den indbetalte andelskapital i lige store, årlige rater over 10 år med tillæg af eventuelle renter". Der er ikke optaget F-medlemmer og derfor heller ikke bundet kapital for disse medlemmer.

10. Det meddeles videre, at vedtægterne ikke kan fritages efter lovens § 8, stk. 1, da det er ikke godtgjort, at reglerne om udtrædelsesvarsel på op til 2 ½ år og om en kapitalbindingsperiode på 10 år efter udtrædelse er nødvendig for B- og D-medlemmerne for at nå de anførte fordele ved samarbejdet.

11. DLG påbydes i henhold til konkurrencelovens § 6, stk. 4, jf. § 16, stk.1, nr. 1, at ophæve/ændre vedtægternes

- § 6, stk. 2 a, så B- og D-medlemmerne kan udtræde med et varsel på ikke over 2 år,
- § 6, stk. 2 b, så B- og D-medlemmernes andelskapital efter udtræden kan udbetales i lige store rater over ikke mere end 5 år.

12. Påbudet skal være opfyldt senest den 27. juli 2000.

13. Ved en nedsættelse af opsigelsesvarslet i § 6, stk. 2 a, til max 2 år og af kapitalbindingsperioden i § 6 stk. 2, b, til 5 år efter udtrædelse vil de anmeldte vedtægter, efter de oplysninger som Konkurrencerådet har kendskab til, ikke indeholde bestemmelser, der falder ind under forbudet i konkurrencelovens § 6, stk. 1.

Sagsfremstilling

Indledning

14. DLG indsendte den 30. juni 1998 anmeldelse af selskabets vedtægter. Der er anmodet om ikke-indgreb i.h.t konkurrencelovens § 9, subsidiært en fritagelse efter konkurrencelovens § 8, stk. 1. Vedtægterne er ændret på et repræsentantskabsmøde den 2. marts 2000. jf. meddelelse herom modtaget den 7. marts 2000.

15. Centrale bestemmelser i DLG's vedtægter blev vurderet ved EF-Domstolens dom af 15. december 1994 (C-250/92) og Kommissionen har i comfort letter af 19. juni 1995 meddelt, at DG IV ikke finder anledning til at foretage sig yderligere efter art. 85, 1 og 86 (nu art 81 og 82) med hensyn til de anmeldte vedtægter, jf nedenfor.

16. DLG's vedtægter er tidligere fundet anmeldelsespligtige efter konkurrenceloven af 1989.

Parterne

17. DLG er stiftet i 1969 efter fusionen af 3 forskellige hovedforeninger (Dansk Andels

Gødningsforretning, Øernes Andelsselskab og Jysk Andelsselskab) og er i dag Danmarks største andelsgrovvareselskab. Der er løbende fusioneret mindre grovvareselskaber ind i DLG. Pr. 1. januar 1994 overtog DLG således Superfos Grovvare A/S og i marts 1999 fusionerede selskabet med Fyns Andels Foderstofforretning (FAF).

18. DLG's formål er ved indkøb og fabrikation at skaffe sine medlemmer foderstoffer, handelsgødning og andre grovvarer til landbruget i de til formålet egnede kvaliteter samt forarbejde og afsætte medlemmernes korn og andre salgsafgrøder. Selskabet skal endvidere bistå medlemmerne med tjenesteydelser af enhver art, herunder finansielle og forsikringsmæssige ydelser. Selskabet er berettiget til at handle med ikke-medlemmer.

19. Formålet søges realiseret ved at drive detail- og engroshandel med tilhørende produktions-, import- og eksportvirksomheder.

20. Således forsyner DLG en række danske landmænd med foder, sædekorn, gødning, jordbrugskalk, planteværn og andre varer til den daglige drift. Produkterne sælges via DLG's forretninger, hvoraf der i dag er 20 hovedforretninger med 140 afdelinger landet over.

21. DLG er moderselskab i en koncern. Modervirksomheden er et andelsselskab med p.t. knap 23.000 medlemmer, mens datterselskaberne (bortset fra et enkelt andelsselskab) er organiseret som aktieselskaber.

22. Medlemskredsen i DLG består af 6 medlemskategorier:

- A-medlemmer: 22.419 landmænd tilknyttet lokale DLG-centre.
- B-medlemmer: 13 selvstændige andelsgrovvareforeninger.
- C-medlemmer: 118 brugsforeninger, større landbrug og andre.
- D-medlemmer: 3 hovedforeninger, nemlig Bornholms Andels Foder-stofforretning (BAF), Aarhusegnens Andel og FDB.
- E-medlemmer: 65 medlemmer, der tidligere var C-medlemmer i FAF². Som nye E-medlemmer kan optages enhver der den 31. december 1998 kunne være optaget som C-medlem i FAF.
- F-medlemmer: Selskaber som deltager i et produktionssamarbejde med DLG. Denne medlemskategori er indført i.f.m. ændring af vedtægterne på repræsentantskabsmødet den 2. marts d.å., og der er endnu ikke optaget nogen medlemmer herunder. Konkret er det tanken i første omgang at optage Kolding- og Omegns Foderstofforening.

23. DLG havde i 1999 en koncernomsætning på 9,1 mia. kr.

De anmeldte forhold

24. Vedtægterne fastslår i § 4 at medlemmerne tegner andelskapital i selskabet efter følgende regler:

- For A-, C- og E medlemmerne er det 5% af gennemsnittet af medlemmets omsætning med selskabet i de sidste 3 år. For A- og C-medlemmerne (min 5.000 kr – max 50.000 kr), for E-medlemmerne (min 10.000- max 50.000).
- For B-medlemmerne er det 5% af gennemsnittet af foreningens omsætning med selskabet de sidste 3 år, men her er ikke sat en min eller max grænse.
- For D-medlemmerne fastsættes størrelsen af DLG's bestyrelse.
- For F-medlemmer fastsættes andelskapitalen af selskabets bestyrelse³.

25. Andelskapitalen indbetales ikke ved indmeldelse, men tilbageholdes fra det overskud, der ellers skulle udbetales indtil det relevante beløb er nået. Den indbetalte andelskapital udgjorde pr. 1. januar 2000 225,1 mio. kr.

26. Andelskapitalen fra A, C og E-medlemmerne fordeler sig som følger: []

27. Det er oplyst, at den gennemsnitlige kapitalbinding for disse medlemmer ligger på 8.400 kr. Der største gruppe er A-medlemmerne, der udgøres af landmænd. Vurderet ud fra regnskabsstatistikken⁴ for landbrug svarer den gennemsnitlige kapitalbinding til ½-1% af den gennemsnitlige egenkapital respektive det gennemsnitlige bruttoudbytte pr. driftsenhed.

28. Derudover har B- og D-medlemmerne indbetalt følgende beløb: []

29. I § 6 fastsættes udtrædelsesreglerne.

30. A-, C- og E-medlemmer kan udtræde med 6 mdrs. varsel til regnskabsårets udløb. Herefter udbetales andelskapitalen over en 10-årig periode med lige store beløb hvert år.

31. B-, D- og F -medlemmer kan udmelde sig med 6 mdrs. varsel til udløbet af en 2-årig periode (ved periodeskift). Den første periode begyndte den 1. januar 2000. Ved lovlig udmeldelse udbetales andelskapitalen i lige store årlige rater over 10 år med tillæg af eventuelle renter.

32. For alle medlemmer gælder, at medlemskabet ophører, hvis medlemmet ikke har haft vareomsætning med selskabet i to på hinanden følgende kalenderår. Medlemskabet ophører i så fald ved førstkommende årsskifte, for B-, D- og F-medlemmers vedkommende dog først ved førstkommende periodeskift.

33. Af § 7 fremgår desuden, at der for B- og D-medlemmer endvidere gælder et forbud mod medlemskab eller anden form for deltagelse i foreninger, selskaber eller andre organiserede samarbejdsenheder, som på engrosområdet udøver konkurrence med selskabet på gødnings- og planteværnsområdet.

34. DLG's resultat disponeres i.h.t vedtægterne, således at den væsentligste del anvendes til konsolidering. Resten anvendes efter nærmere fastlagte regler til forrentning af medlemmernes indskud og lokalforeningernes reservefond samt til udbetaling efter lokal beslutning. Omsætning på formidlingsbasis er ikke overskudsberettiget.

Det relevante marked.

Produktmarkedet

35. Markedet er grovvarer i bred forstand, defineret som foderstoffer, korn, gødning og planteværn. De enkelte produkter udgør dog hver for sig særskilte markeder.

Geografiske marked

36. Medlemmerne ligger spredt ud over landet og har hver især et afgrænset geografisk marked, hvortil der købes ind. Danske landmænd forsynes udelukkende af danske selskaber. Varerne er karakteriseret ved at være tunge og der er derfor store transportomkostninger forbundet med kørsel over længere strækninger. Udfra disse overvejelser kunne afgrænses lokale markeder f.s.v.a salget til landmanden. De geografiske lokalmarkeder er imidlertid overlappende. DLG er ligesom de øvrige store grovareselskaber repræsenteret i alle landsdele. Det geografiske marked er derfor Danmark.

DLG's markedsposition

37. Den samlede årlige omsætning af grovvarer på det danske marked var i 1998 ca 25 mia kr. Heraf udgjorde DLG's omsætning 6,5 mia kr. Når det yderligere tages hensyn til DLG's fusion med FAF i 1999 forøges selskabets markedandel til 32-33 pct.

38. Derudover skal der tages hensyn til at DLG på enkelte produktmarkeder står stærkere. Det gælder fx markederne for gødning, planteværn og soyaskrå og -kager, hvor markedsandelene på de enkelte markeder udgør 35-40%, mens den er lavere for fx foderblandinger omkring 25-30%.

39. DLG's væsentligste konkurrenter er KFK og DLA (Den Lokale Andel) med en markedsandel hver på omkring 25%, samt Agro Danmark med 12-15%. Agro Danmark er et andelsselskab med 22 medlemmer – 21 privatejede grovareselskaber og 1 børsnoteret selskab. Selskabet havde i 1998 en omsætning på knap 700 mio kr.

40. DLG har sammen med Svenske Lantmännen (SLR - en svensk pendant til DLG) oprettet en række fællesejede indkøbsselskaber til indkøb af gødning og planteværn. Samarbejdet omkring selskaberne er anmeldt til Kommissionen og samarbejdet er senere udvidet til også at omfatte Agro Danmark. DLG har desuden sammen med Agro Danmark etableret Agro Supply A/S, der er et fælles selskab der indkøber foderråvarer. Endelig har DLG sammen med SLR købt 30% af aktierne i grovareselskabet P.P. Hedegaard, der sidder på ca 3% af det danske grovaremarked.

41. De omfattende indkøbssamarbejder er angiveligt etableret for at imødegå den udbydermagt, som producenter/leverandører udøver. Dette gælder navnlig inden for områderne gødning og planteværnsmidler, hvor produktionen på verdensplan er koncentreret på et relativt begrænset antal virksomheder, og hvor salgspriserne kan variere betydeligt, alt efter hvilke mængder der efterspørges. DLG's leverandører omfatter således internationale selskaber som BASF, Kemira, Norsk Hydro, Dupont, Novartis m.fl.

EF-Domstolens dom

42. EF-domstolen tog ved dom af 15. december 1994 (C-250/92) stilling til en række præjudicielle spørgsmål rejst af Østre Landsret i forbindelse med at Den Lokale Andel (DLA) havde indbragt DLGs vedtægtsændring for domstolen. DLG havde med virkning fra juni 1988 indført en ny bestemmelse i vedtægterne, hvorefter selskabet kunne ekskludere medlemmer, som deltager i organiserede samarbejdsenheder, som konkurrerer med selskabet (vedtægtens § 7).

43. Baggrunden for DLG's vedtægtsændring var at en række lokalforeninger, der var B-medlemmer i DLG i 1975 havde stiftet Landsforeningen af Andels Grovforeninger (LAG). Oprindeligt var LAG en brancheforening uden kommercielle aktiviteter, men fra midten af 1980'erne begyndte LAG at foretage fællesindkøb for medlemmerne, navnlig gødning og planteværn. LAG's medlemmer begrundede disse alternative køb dels med DLG's høje priser over for lokalforeningerne og dels med den stigende konkurrence fra DLG inden for detailsalget (det område, hvor lokalforeningerne opererer).

44. De indkøb B-medlemmerne foretog gennem LAG svækkede DLG's position økonomisk og kommercielt. For det første havde nedgangen i DLG's omsætning med en del af medlemmerne negativ indflydelse på selskabets økonomi og da indkøbspriserne på gødning og planteværn i høj grad afhænger af de indkøbte mængder, indebar nedgangen i DLG's indkøb for det andet, at selskabet ikke kunne opnå samme vilkår som tidligere, hvilket var til skade for selskabets og de øvrige medlemmer.

45. Vedtægtsændringer blev forelagt Kommissionen og de danske konkurrencemyndigheder. Kommissionen udbad sig yderligere oplysninger og nåede på den baggrund ikke at træffe beslutning før sagen blev forelagt domstolen. Monopolrådet fandt ikke at vedtægtsændringer var en overtrædelse af konkurrencereglerne, men forbeholdt sig at følge udviklingen i markedet.

46. I marts 1989, kort tid efter Monopolrådets beslutning, blev 37 lokalforeninger ud af 50, som var B-medlemmer i DLG og som havde nægtet at efterleve de nye vedtægtsbestemmelser, men ikke trådt ud, ekskluderet af DLG. DLG anvendte dog ikke ved den lejlighed mulighed for at anvende sanktionerne som følge af eksklusion (fortabelse af kravet på udbetaling af indbetalt andelskapital), men anvendte i stedet de vilkår, der gælder for normalt udtrædende medlemmer.

47. De ekskluderede medlemmer anlagde sag ved Østre Landsret til prøvelse af vedtægtsændringerne. Østre Landsret besluttede at forelægge Domstolen en række præjudicielle spørgsmål.

48. I dommen anførte Domstolen bl.a, at en vedtægtsbestemmelse i en andelsindkøbsforening, hvorved det forbydes dens medlemmer at deltage i andre former for organiseret samarbejde i direkte konkurrence med foreningen, ikke er omfattet af forbuddet i traktatens art. 85, stk 1 (nu art. 81), såfremt den nævnte vedtægtsbestemmelse er begrænset til hvad der er nødvendigt for at sikre en tilfredsstillende drift af andelsvirksomheden og for at opretholde dens kontraheringsstyrke over for producenterne.

49. Domstolen lagde vægt på, at konkurrenceforbudet alene omfattede gødning og planteværn, hvor DLG stod over for stærke koncentrationer på markedet for indkøb, således at det konkret bedømt var nødvendigt for mindre virksomheder at gå sammen og koncentrere deres indkøb.

50. Domstolen bemærkede, at det er muligt for ikke-medlemmer i DLG at købe hele produktsortimentet hos DLG på de samme kommercielle betingelser og til de samme priser som medlemmerne, bortset fra at ikke- medlemmer ikke har ret til at modtage en årlig overskudsbetaling på deres samhandel med selskabet. DLG's vedtægter tillader ligeledes selskabets medlemmer at indkøbe gødning og planteværnsmidler uden om selskabet på betingelse af, at denne handel sker på en anden måde end et organiseret samvirke. Herved kan hvert medlem handle enkeltvis eller sammen med andre medlemmer, men i sidstnævnte tilfælde kun som et ad hoc fællesindkøb vedrørende et enkelt parti eller en enkelt skibsladning.

51. Under disse omstændigheder fandt Domstolen at begrænsninger, som dem der var pålagt medlemmerne af DLG, ikke gik videre end hvad der er nødvendigt for at sikre en tilfredsstillende drift af andelsvirksomheden og for at opretholde dens kontraheringsstyrke over for producenterne.

52. For så vidt angår udtrædelsesperioden for B- og D-medlemmer, har Domstolen bemærket, at denne blev nedsat fra 10 til 5 år, hvilket Domstolen ikke fandt urimeligt.

Vurdering

Konkurrencelovens kapitel 1

53. DLGs vedtægter vedrører økonomisk aktivitet i.f.m indkøb og salg af grovvarer. Der udøves således erhvervsvirksomhed, jf konkurrencelovens § 2.

54. Der er ikke tale om at vedtægterne er omfattet af EU-gruppefritagelser eller undtagelser, jf kl § 4. EU's forordning 26/62 om undtagelse fra konkurrencereglerne for aftaler på landbrugsområdet finder ikke anvendelse, da vedtægterne også anvendes på ikke-landbrugsvarer (planteværn og gødning).

55. Iht konkurrencelovens § 5 finder kap. 2 i konkurrenceloven ikke anvendelse på aftaler, vedtagelser og samordnet praksis inden for samme virksomhed eller koncern. De nærmere regler herfor er fastsat i bekendtgørelse nr.1029 om aftaler inden for samme virksomhed. Heraf fremgår, at med interne aftaler i andelsvirksomheder forstås aftaler m.v indgået mellem andelsvirksomheden som sådan og dens medlemmer eller aftaler mellem medlemmerne indbyrdes, f.x om medlemmernes indbyrdes hæftelse, stemmeafgivning og repræsentation i andelsvirksomheden, og som ikke har mærkbare virkninger for andre end medlemmerne og andelsvirksomheden, dvs ikke påvirker tredjemands konkurrencemæssige forhold. Forudsætningen for, at disse aftaler er undtaget fra forbudet i § 6, er i.h.t bekendtgørelsens § 2, 3. pkt, at de er begrænset til, hvad der er nødvendigt for dels at sikre en tilfredsstillende drift af andelsvirksomheden, dels at opretholde en kontraheringsstyrke.

56. Den tidsmæssige udstrækning for bindingsperioden mellem andelsvirksomheden og

medlemmerne er i bekendtgørelsens § 5, stk. 4, 2. pkt., angivet som maksimalt 2 år, under forudsætning af at ingen af de deltagende virksomheder har en dominerende stilling.

57. DLGs vedtægter falder ikke ind under denne bekendtgørelse allerede fordi bindingsperioden mellem selskabet og dets medlemmer er længere end maksimalt 2 år. Der henvises til reglerne for B-, D- og F-medlemmer.

58. Dertil kommer kapitalbindingen, der strækker sig over 10 år. Kapitalbindingen kan være nødvendig for driften men det kan ikke anses for nødvendigt at den skal gælde op til 10 år efter udtrædelse, jf bekendtgørelsens § 5, stk. 3.

Konkurrencelovens kap 2

Forbudet mod konkurrencebegrænsende aftaler – konkurrencelovens § 6 og erklæring om ikke-indgreb i.h.t konkurrencelovens § 9.

59. DLG er organiseret som et andelsselskab, men der gælder ingen omsætningspligt med selskabet. Medlemmerne er opdelt i 6 forskellige grupper med lidt forskellige regler. I forhold til rådets vurdering er der dog ikke grund til at skelne mellem A-, C- og E-medlemmer indbyrdes. Reglerne for A- og C-medlemmer er de samme. For E-medlemmerne gælder en lidt højere mindste indbetaling af andelskapital kr. 10.000 end for A- og C- medlemmerne (mindst kr. 5.000.). Denne forskel spiller ingen rolle ved den konkurrenceretlige vurdering.

60. Ligeledes vil B-, D- og F-medlemmerne kunne behandles samlet. For B- medlemmerne er fastlagt, at den indbetalte andelskapital skal udgøre 5 pct. af gennemsnittet af medlemmets omsætning med DLG de seneste 3 år. For D- og F- medlemmernes vedkommende fastlægges den indbetalte andelskapital af DLGs bestyrelse. Der er endnu ikke optaget nogen F-medlemmer. Deres forhold kan evt. komme til at afvige fra de øvrige gruppers, da der skal være tale om et produktionssamarbejde. Anmelder har ikke fremlagt oplysninger, der gør det muligt at inddrage F-medlemmernes forhold i vurderingen.

61. Vedtægterne indeholder tre spørgsmål, som rådet skal vurdere, nemlig

1. Opsigelsesvarslerne for medlemskab
2. Udbetalingsperioderne for den indbetalte andelskapital
3. Konkurrenceforbudet for B- og D- medlemmer.

62. De to første forhold er kumulative og kan behandles samlet. Udbetalingsperioderne for andelskapitalen starter først når medlemmet er trådt ud.

A-, C- og E-medlemmer.

63. A-, C- og E- medlemmer kan melde sig ud med 6 mdr.'s varsel til et regnskabsårs udløb, dvs. opsigelsesvarslet kan løbe op til 18 måneder. Derefter kan de få udbetalt deres indbetalte andelskapital ratevis over de næste 10 år.

64. Det er styrelsens vurdering, at opsigelsesvarslet og udbetalingsperioden efter de oplysninger, der foreligger for øjeblikket ikke er omfattet af kl. § 6, stk. 1.

65. Opsigelsesvarslet er lidt længere end i de andre store andelsselskaber. Danish Crown har et varsel på 12 mdr., medens MD Foods anvender 4 måneder til et regnskabsårs udløb. I begge selskaber gælder en omsætningspligt, dog således at andelshaveren har ret til levere en vis procentdel til andre aftagere efter nærmere fastlagte regler. DLG har ingen omsætningspligt. Udtrædende medlemmer er ikke afskåret fra at købe ind gennem andre leverandører end DLG. Endvidere er DLG's markedsandel kun ca. halvdelen af de to andre selskabers.

66. Når en andelshaver forlader selskabet og ifølge vedtægterne har krav på en andel af andelskapitalen, må denne som udgangspunkt udbetales uden nogen begrænsninger og forsinkelse. Kapitalen er en del af medlemmets formue, og alene rent praktiske forhold kan føre til en vis udsættelse. Det vil dog ikke være enhver udstrækning af udbetalingsperioden, der kan anses for konkurrencebegrænsende.

67. Konkret udgør den indbetalte andelskapital for A-, C- og E-medlemmerne i gennemsnit kr. 8.400, og således at det enkelte medlem maksimalt kan komme til at indbetale kr. 50.000. A-, C- og E-medlemmerne er landmænd. Vurderet ud fra regnskabsstatistikken for landbrug udgør den gennemsnitlige indbetalte andelskapital i DLG ca. ½-1 % af det gennemsnitlige bruttoudbytte⁵ pr. driftsenhed og af egenkapitalen for landbrugsbedrifter. De beløb, der er indbetalt i andelskapital, må således vurderes til at være forholdsvis beskedne. På den baggrund kan DLGs tilbageholdelse af den indbetalte andelskapital ikke antages at føre til nogen begrænsning af medlemmernes konkurrencemuligheder.

68. A-, C- og E- medlemmerne er ikke pålagt noget konkurrenceforbud.

B-, D- og F-medlemmer.

69. B-, D- og F- medlemmerne kan udmelde sig med et varsel på 6 mdr. til udløbet af en 2-årsperiode, dvs. udtrædelsesperioden kan maksimalt blive 2½ år. Derefter kan de få udbetalt deres indbetalte andelskapital ratevis over 10 år.

70. Det er styrelsens vurdering, at dette er omfattet af forbudet i kl. § 6, stk. 1.

71. B-, D- og F- medlemmerne er ikke underlagt nogen omsætningspligt, men B- og D-medlemmer må ikke deltage i andet organiseret indkøbsamarbejde for planteværn og gødning.

72. DLG har begrundet konkurrenceforbudet med, at det sikrer selskabets kontraheringsstyrke samt at B- og D-medlemmerne har repræsentation i DLG's forskellige organer og derved adgang til fortrolige oplysninger om DLG's forretningsforhold, herunder fortrolig viden, strategier m.v jf. underbilag C. Det ville være urimeligt om de må nyttiggøre disse oplysninger hos konkurrenter.

73. Kapitalkravet og udbetalingsperioden har DLG begrundet med, at det skal sikre DLGs kapitalgrundlag. Selskabet finder det vanskeligt at redegøre for hvorfor perioden bør være præcis 10 år, men peger på, at der er gennemført ganske betydelige investeringer i projekter og faste anlæg alene i perioden 1995-99 – i alt 1.025 mio kr.

74. Derudover henviser DLG til, at pengeinstitutterne anser bindingsperioder og omsætningspligt for grundlæggende principper som er afgørende for finansiering af andelsselskaber samt til, at vedtægterne ikke begrænser et udtrådt medlems mulighed for at opnå finansiering med sikkerhed i de udbetalinger af andelskapitalen, som sker gennem udbetalingsperioden.

75. Konkret udgør den indbetalte andelskapital i gennemsnit kr. 400.000 for B- medlemmerne med et maksimum på kr. [], og i gennemsnit kr. 2,5 mio. for D-medlemmerne med et maksimum på kr. []. Der er tale om beløb, der er flere gange større end for A- C- og E-medlemmerne, og beløb, der er så store, at medlemmerne vil kunne have væsentlige fordele af at kunne disponere over dem hurtigst muligt efter at de er udtrådt. Beløbene udgør fra 3 til 11 pct. af medlemmernes egenkapital.

76. De andre store andelsselskaber har ikke tilsvarende langvarige udbetalingsperioder. Danish Crowns vedtægter er under omarbejdelse efter fusionen med Vestjyske. I de vedtægter, der gjaldt forud, var en hensigtserklæring om, at bestyrelsen burde tilstræbe, at indestående på de personlige konti udbetales til medlemmerne 5 år efter udløbet af de regnskabsår, der dannede grundlaget for hensættelsen. MD Foods indførte først personlige andelshaverkonti i forbindelse

med fusionen med Kløver Mælk. De er videreført ved fusionen med Arla e.k. MD Foods har ikke fastlagt regler om udbetalingsperiode. Beslutning om udbetaling skal træffes af repræsentantskabet.

77. Konkurrenceforbudet giver ikke anledning til betænkeligheder. De alternative indkøbssamarbejder, der kunne være tale om for det danske marked, er i dag væsentligt færre end tidligere, nemlig KFK og DLA. DLG dækker selv 35-40 pct. af dette marked og har faste aftaler med yderligere 13-18 pct. af indkøbsmarkedet for planteværn og gødning.

78. Opsigelsesvarslet for medlemmer er på indtil 2½ år. Det går dermed lidt længere end den grænse på 2 år, som er angivet for konkurrencebegrænsende aftaler for ikke dominerende virksomheder i bkg. nr. 1029 om andelsselskabers interne aftaler, jf. pkt. (56). DLG indtager ikke en dominerende stilling, men selskabets markedsandel, der understøttes af indkøbssamarbejder med nærstående aktuelle og potentielle konkurrenter, må føre til, at et varsel på indtil 2½ år vurderes som konkurrencebegrænsende. B- og D- medlemmer vil være afskåret fra i denne periode på op til 2½ år at indgå i organiseret samarbejde med andre selskaber om indkøb af planteværn og gødning. Vedtægternes § 6, stk. 2, a, må derfor anses for omfattet af kl. § 6, stk. 1.

79. Det kan heller ikke være nødvendigt for DLG med en kapitaludbetalingsperiode for B-, D- og F-medlemmer på mere end maksimalt 5 år. Selskabet har henvist til de store investeringer i materielle anlægsaktiver inden for de seneste 5 år (1.025 mio kr). Disse investeringer er imidlertid gennemført og finansieret. Afgørende for deres fremtidige forrentning og afskrivning vil være DLG's produktion og afsætning, og en lang udbetalingsperiode bidrager ikke i den henseende.

80. Den indbetalte andelskapital for B- og D-medlemmer udgjorde ultimo 1998 12,8 mio kr. DLG's egenkapital udgjorde 981 mio kr⁶. Selskabets soliditetstal ligger omkring 30%, og det er højere end for Danish Crown og MD Foods. Selv om alle B- og D-medlemmer valgte at træde ud på én gang, ville selve udbetalingen af deres indbetalte andelskapital ikke være et væsentligt problem for DLG.

81. EF-domstolen har ikke i sin dom analyseret udbetalingsperioden. Dommen angik en lang række præjudicielle spørgsmål, som var rejst samtidig med medlemskab af DLG. Domstolen foretog ikke nogen samlet konkurrenceretlig vurdering af DLG's vedtægter.

82. Tilbageholdelse af beløb på i gennemsnit kr. 400.000 for B-medlemmer og kr. 2,5 mio. for D-medlemmer i op til 10 år begrænser disse medlemmers mulighed for i ganske lang tid at nyttiggøre disse beløb i anden erhvervsmæssig sammenhæng. Medlemmerne har dog mulighed for i 10-årsperioden at belåne denne ret til fremtidige udbetalinger. Dette modificerer virkningerne men ændrer ikke ved, at bestemmelserne om, at kapitalen først kan udbetales over 10 år er konkurrencebegrænsende, jf. kl. § 6, stk. 1.

83. Den indbetalte andelskapital tilhører det udtrædende medlem, og bør udbetales til dette, så snart det er praktisk muligt. DLG har henvist til selskabets investeringer i materielle anlægsaktiver og finansieringsmuligheder. Selskabet har samtidig erkendt at det er vanskeligt at pege på en bestemt periode.

84. Styrelsen kender fra praksis kun et enkelt tilfælde, hvor der udtrykkeligt er taget stilling til udbetalingsperiodens længde, nemlig for datterselskabet Dat-Schaub i forbindelse med Danish Crown-fusionen. Her blev perioden fastsat således at udtrædende andelshavere fik deres andelskapital udbetalt i rater over 5 år⁷. Hertil kommer rådets afgørelse om Elbodan⁸.

85. Aftalen er ikke omfattet af bagatelgrænserne i konkurrencelovens § 7, jf at deltagernes markedsandel er over 10% og omsætningen over 1 mia kr. Aftalen er heller ikke omfattet af nogen

gruppefritagelse efter § 10.

86. Da aftalerne indeholder konkurrencebegrænsninger omfattet af konkurrencelovens § 6, stk. 1, kan der ikke meddeles erklæring om ikke indgreb efter konkurrencelovens § 9.

Fritagelse i henhold til konkurrencelovens § 8, stk 1.

Aftalen bidrager til at styrke effektiviteten.

87. Anmelder anfører, at aftalen generelt styrker effektiviteten, idet DLG's opbygning og struktur kumulerer landmændenes købermagt med billigere priser til følge. På grund af den stærke konkurrence på markedet kan bedre produktionsøkonomi aflæses i billigere afsætningspriser til forbrugerne. Ligeledes er den samlede købermagt med til at sikre bedre kvalitet på de produkter, der aftages.

88. DLG er videre med til at styrke effektiviteten i distributionen af de relevante produkter, idet vedtægterne sikrer den kontraheringsstyrke, som er fornødent til brug for udnyttelse af distributionssystemet. En mere effektiv distribution kan også aflæses direkte i de endelige priser til forbrugerne.

89. Det er styrelsens opfattelse at aftalen gennem en samlet indkøbsindsats styrker effektiviteten og ikke mindst sikrer en effektiv distribution af varer.

90. Denne betingelse er derfor opfyldt.

Aftalen sikrer forbrugerne en rimelig andel af fordelene.

91. Der henvises til DLG's bemærkninger under punkt 88.

92. Opfyldelsen af dette krav vil bl.a. bero på konkurrenceintensiteten på markedet. Der er tale om et delvist oligopol på et marked, der er afhængigt af stordrift (import af hele skibsladninger etc). Konkurrencen på et sådant marked risikerer at blive neutraliseret, således at markedet bliver stift. Ud fra oplysninger om de seneste års udvikling synes der dog ikke at være tvivl om at konkurrencen overordnet fungerer således at også denne betingelse efter styrelsens opfattelse er opfyldt.

Aftalen pålægger ikke virksomhederne begrænsninger, som er unødvendige for at nå ovennævnte mål.

93. Anmelder finder, at der ikke er unødvendige begrænsninger i vedtægterne, da de begrænsninger der følger af aftalen er nødvendige for en tilfredsstillende drift af andelsvirksomheden og for at opretholde en kontraheringsstyrke.

94. Anmelder har m.h.t. bindingen af andelskapital gjort opmærksom på, at den andelskapital, der er bundet ikke udgør store beløb og for B-medlemmer er maksimeret til fem procent af gennemsnittet af det pågældende medlems omsætning med DLG. For D- og F-medlemmer gælder, at andelskapitalbeløbets størrelse fastsættes af DLGs bestyrelse, og dette sker på baggrund af forudgående drøftelser og aftaler med de pågældende medlemmer. Reelt set er der således for begge medlemskategorier fastsat en øvre grænse for andelskapitalens størrelse.

95. Styrelsen er ikke enig i dette. Det kan ikke anses for nødvendigt med et opsigelsesvarsel på op til 2½ år for at opnå de nævnte indkøbs- og distributionsfordele. Endvidere må 10 års binding af kapitalen anses for en meget lang bindingsperiode set i forhold til hvad øvrige andelsselskaber af sammenlignelig størrelse finder nødvendigt, jf. pkt. 76. En del af disse selskaber opererer med leveringspligt men med udmeldelsesperioder og kapitalbindingsperioder, der er væsentligt kortere

end de her anvendte. For den øvrige del af grovvarebranchen, der består af mindre virksomheder organiseret under DLA (og som gennemgående ikke er omfattet af kapitel 2 i konkurrenceloven) har der ligeledes været en tendens til at nedsætte kapitalbindingsperioden til ikke over 5 år⁹. Bestemmelserne i § 6 om at kapitalen bindes i 10 år kan ikke anses for nødvendig for at nå de anførte formål.

96. Betingelse nr. 3 er dermed ikke opfyldt.

Aftalen giver ikke virksomhederne mulighed for at udelukke konkurrencen.

97. Anmelder anfører, at grovvaremarkedet er præget af stor konkurrence, hvor DLG's nærmeste konkurrenter har markedsandele, der svarer til DLG's. Allerede af den grund ses det, at DLG's struktur og opbygning ikke udelukker konkurrencen.

98. Styrelsen finder, at denne betingelse er opfyldt. DLGs markedsandel udgør op til 35-40 pct. og med denne markedsstilling kan det ikke antages at bestemmelserne udelukker ikke konkurrencen på markedet.

99. Betingelse nr. 4 er således opfyldt.

Konklusion

100. Der kan ikke meddeles en erklæring efter konkurrencelovens § 9, da vedtægterne indeholder konkurrencebegrænsninger omfattet af § 6. Der kan ikke meddeles fritagelse efter § 8, stk. 1, da betingelse nr. 3 i § 8, stk. 1 ikke er opfyldt.

101. Der er derfor grundlag for at meddele påbud til DLG. Såfremt der sker en tilstrækkelig væsentlig nedsættelse af opsigelsesvarslet for B- og D-medlemmer og af udbetalingsperioden for B- og D-medlemmerne vil vedtægterne ikke være omfattet af konkurrencelovens § 6.

102. Med DLG's stilling på markedet er et opsigelsesvarsel på maksimalt 2 år tilstrækkeligt. Ud fra de oplysninger, der foreligger om DLG's behov for at forpligte medlemmerne til at have kapital stående i virksomheden efter udtrædelse, kan der kun være behov for en kort udbetalingsperiode. 5 år vil være tilstrækkeligt med de beløb der er tale om og når det tages i betragtning at udbetaling sker i lige store rater. Sker udbetaling derimod på en anden måde fx på én gang må perioden være kortere.

103. En nedsættelse af udmeldelsesvarslet for B- og D-medlemmerne til ikke over 2 år og en forkortelse af udbetalingsperioden for den indbetalte andelskapital for B- og D-medlemmerne til ikke over 5 år vil føre til, at vedtægterne efter de forhold, som styrelsen har kendskab til i dag ikke vil falde ind under konkurrencelovens § 6, stk. 1.

1 Der henvises til rådsafgørelsen om Elbodan (15.12.99), jf. også note 7

2 DLG fusionerede i 1999 med FAF (Fyns Andels Foderstofforretning), der tidligere var D-medlem

3 Der er endnu ikke fastlagt nogen andelskapital, men det er oplyst, at størrelsen bliver væsentligt mindre end for B- og D-medlemmer af tilsvarende størrelse.

4 Landøkonomisk oversigt 1999 og landbrugsstatistikken 1998.

5 Bruttoudbytte defineres i landbrugsstatistikken som indtægter ved salg af bedriftens produkter minus udgifter forbundet ved salget.

6 DLG's pengestrømsanalyse viser, at selskabet genererede 145,5 mio kr fra driften i 1998 (126,3 mio kr i 1999). Pengestrømstal kan imidlertid variere betydeligt fra år til år fx som følge af store indkøb, og de kan derfor næppe uden videre inddrages i vurderingen.

7 Forholdene i Dat Schaub kan ikke uden videre sammenholdes med DLG's. Medlemmerne skulle således have udbetalt deres andel af hele egenkapitalen (inkl. konsolidering).

8 Den 15. december 1999 påbød rådet Elbodan at ophæve vedtægtsregler om udsat udbetaling af

reservefond. Beløb fra regnskabsåret 1991 eller før kom først til udbetaling 5 år efter udmeldelsen. Beløb fra regnskabsåret 1992 og frem kom først til udbetaling 7 år efter udmeldelse. Beløb fra 1991 eller før forrentedes med diskontoen + 2 pct. Beløb fra 1992 og efter forrentedes ikke.

9 Jf. pkt. 13.10 på rådsmødet den 15. december 1999.